

לדמותו של יהושע

בדמותו של יהושע 'עבד ה' (כד כט – שופ' ב ח) אפשר לראות קוים רבים שירש ממשה רבו. חז"ל השוו הרבה את תכונותיהם של הרב והתלמיד ואמרו 'פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה' (ב"ב עה ע"א), כלומר דמויות דומות אבל לא שוות, והם בחינת 'שני המאורות הגדולים' המאירים לישראל לדורם ולדורות⁷⁸.

גם אפשר למצוא בדמותו של יהושע קוים מדמותו של המלך המשיח כפי שתוארה ועוצבה

מבוא

ב'דברי דוד האחרונים' (ש"ב כג א-ז); במזמור 'לשלמה אלהים משפטיך למלך תן' וגו' (תה' עב) וביש' יא א-ט ועוד⁷⁹, כלומר יש באישיותו של יהושע משום מזיגה וצירוף של חכם ונביא, מחוקק ושופט, מלך ושר צבא הלוחם 'מלחמת ה' ומנהיג את העם ומישרו 'בדרך ה'⁸⁰. נפרש את דברינו.

ח כם - התורה מכנה אותו 'משרת משה'⁸¹, כלומר תלמידו ומשמשו 'מבחריו' (במ' יא כח) שאיננו מש מאהל רבו (שמ' לג יא), ושהוא 'מלא רוח חכמה' (דב' לד י וראה שם אונקלוס). הכתובים בספר יהושע אומרים וחוזרים: ... וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה (יא טו; וראה ח לה ועוד).

נביא - כבר התורה אומרת עליו 'איש אשר רוח בו' (במ' כו יח). בס' יהושע נזכרים דברי ה' ליהושע ארבע עשר פעם⁸². בדבריו האחרונים הוא פונה לישראל כשלוחו של מקום ונוקק ללשון פתיחה של נביאים ואומר: כה אמר ה' אלהי ישראל (כד ב). יתרה מזו, רק אצל יהושע מצינו שהכתוב מציין דבור ה' אליי בסגנון, שלא מצאנו כדוגמתו אצל שאר הנביאים אלא אצל משה ואהרן: וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל וגו' (כ א-ב)⁸³, דבר המעיד על מעלתו ומדרגתו בנבואה. שירתו של יהושע: אז ידבר יהושע לה' (י יב) מגויה בין עשר השירות שמנו חז"ל (מכילתא ל' בשלח ועוד). הוא הוא שלפי מסורת חז"ל כתב את ספרו (וראה כד כו; ח לב), ויש אומרים שכתב גם את שמונת הפסוקים האחרונים של התורה (ב"ב טו ע"א)⁸⁴. ומב"ם מונה את יהושע עם בני המעלה העשירית (מו"נ ב מה).

מחוקק ושופט - על כך נאמר במפורש בסוף הספר: וישם לו חק ומשפט בשכם (כד כה). ומסורת בידי חז"ל ש'עשרה תנאין' התנה יהושע (ב"ק פא ע"א)⁸⁵. כשופט פועל יהושע במשפט עכן.

מלך ושר צבא - יש בהנהגתו של יהושע משום הנהגתו של מלך, מבלי שיקרא בתואר זה⁸⁶. כך רואים אותו שבטי ישראל האומרים לו: כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוונו יומת (א יח)⁸⁷, וכך כנוהו חז"ל 'ראש למלכות משבט אפרים'⁸⁸. וכך מעמדו בהלכה: אין מעמידין מלך בהתחלה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבנו ובית דינו, וכשאלו דודו שמינים שמואל הרמתי ובית דינו (רמב"ם, הלכות מלכים א). וכמלך 'היוצא ובא' לפני ישראל הוא לוחם את מלחמותיהם של ישראל שהן מלחמות ה', החל במלחמתו בעמלק⁸⁹, מיד עם צאת ישראל ממצרים (שמ' יז

ח-טז, ועי' עוד דב' כה יז-יט), וכלה ב'מלחמות כנען', כלומר מלחמת ל"א המלכים (על תכסיסיו המלחמתיים כבר עמדנו לעיל בפרק 'על מהלך הכבוש'), ולא בכדי כנהו חז"ל 'ראש לכובשים'⁹⁰.

יהושע היה נין ונכד לנשיא אפרים (במ' י כב; דה"א ז כה-כז) ושלוחו של השבט בחבר המרגלים ששלח משה (ראש פ' שלח)⁹¹. אעפ"כ אין שום רמז בספר שראה את עצמו כמנהיגו של השבט ודואג לענייניו. בכל הספר מתואר יהושע כמנהיגם של כל ישראל, והוא מסרב להענות לבקשת בני שבטו לתוספת נחלה (סוף פרק יז). בס' יהושע הננו למדים רק בעקיפין שמשבט אפרים היה⁹², וכי נתנה לו 'על פי ה' נחלה בתוך נחלת שבטו (יט ג), ובה גם נקבר (כד ל).

לא בכדי אמרו 'עליו חז"ל 'יהושע אוהב ישראל היה' (ערובין כב ע"ב). דבר זה בא לידי בטוי לא רק בתפלתו הנרגשת לה' אחרי המעל שמעלו בחרם יריחו, אלא גם בפניתו בלשון חיבה לעזקן שעכר את ישראל: בני שים נא כבוד לה' אלהי ישראל ותן לו תודה וגו' (ז יט)⁹³. ושוב, לא בכדי דרשו חז"ל את הכתוב הנאמר על יהושע 'איש אשר רוח בו - שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד' (ספרי לפרשת פנחס). יהושע לא רק תקן תקנות לישובה של הארץ, אלא הוא עצמו היה מבוניה הראשונים: ויבנה את העיר וישב בה (יט ג).

הנהגת העם בימי יהושע דומה להנהגת העם בימי משה. ליד יהושע נזכרים הנשיאים, ראשי האבות או 'נשיאי העדה', הקרויים גם 'איש ישראל' (ט ז), ו'הזקנים'. ומסתבר שכל אלה ישבו בבית דינו, הוא בית הדין הגדול, הקרוי בכמה מקראות העדה (וראה פירוש לפרק ט). בפרשיות העוסקות בחלוקת הארץ נזכר תמיד ליד יהושע אלעזר הכהן, כמצוות התורה (וראה ע"כ לקמן 'סתירות ויישובן').

מן המקרא אין לדעת, כמה שנים בדיוק פרנס יהושע את העם. לפי מסורת חז"ל פרנס יהושע את ישראל כ"ח שנים⁹⁴.